

Kraków, dnia 4.03.2025 r.

Prof. dr hab. Monika Florczak-Wątor
Katedra Prawa Konstytucyjnego
Centrum Interdyscyplinarnych Studiów
Konstytucyjnych, Uniwersytet Jagielloński

RECENZJA

DOTYCZĄCA OSIĄGNIĘĆ NAUKOWYCH DR AGNIESZKI ŁUKASZCZUK-WALTER

(w związku z postępowaniem o nadanie stopnia doktora habilitowanego)

W związku z powołaniem mnie przez Radę Naukową Akademii Ekonomiczno-Humanistycznej w Warszawie uchwałą nr 04/23/01/2025 z dnia 23 stycznia 2025 r. w skład Komisji Habilitacyjnej w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego dr Agnieszce Łukaszczuk-Walter i powierzeniem mi w tym postępowaniu funkcji recenzentki, niniejszym przedstawiam recenzję dotyczącą osiągnięć naukowych Habilitantki.

Przygotowując tę recenzję kierowałam się kryteriami wskazanymi w art. 219 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2024 r., poz. 1571, ze zm.), z których wynika, że stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która: 1) posiada stopień doktora; 2) posiada w dorobku osiągnięcia naukowe lub artystyczne stanowiące znaczny wkład w rozwój dyscypliny naukowej, w tym co najmniej: (a) 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a ustawy, lub (b) 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b ustawy, lub (c) 1 zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne; 3) wykazuje się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Pierwsze ze wspomnianych kryteriów Habilitantka spełnia, bowiem stopień doktora nauk prawnych został jej nadany uchwałą Rady Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego we Wrocławiu z dnia 25 czerwca 2012 r. na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Kształtowanie się modelu ustrojowego służby cywilnej w Polsce* przygotowanej pod opieką naukową prof. dra hab. Kazimierza Działochy.

Do oceny pozostaje zatem weryfikacja spełnienia przez Habilitantkę dwóch pozostałych kryteriów warunkujących możliwość nadania jej stopnia doktora habilitowanego.

I. OCENA OSIĄGNIĘĆ NAUKOWO-BADAWCZYCH

1. Ocena osiągnięcia naukowego wskazanego jako stanowiące znaczny wkładu w rozwój dyscypliny

Jako osiągnięcie naukowe, stanowiące podstawę wniosku o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego, Habilitantka wskazała monografię pt. *Konstytucja Kwiecniowa z 1935 r. Geneza – Obowiązywanie – Stosowanie*, Wydawnictwo Akademii Ekonomiczno-Humanistycznej, Warszawa 2024. Wydawnictwo to było w 2024 r. ujęte w wykazie wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe ogłoszonym przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, co oznacza, że wspomniana wyżej monografia spełnia wymóg, o którym mowa w art. 219 ust. 1 pkt 2 lit. a ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Dodać przy tym należy, że Wydawnictwo Akademii Ekonomiczno-Humanistycznej jest wydawnictwem poziomu I – 80 punktów (poz. 610).

1.1. Problem badawczy – jego oryginalność i znaczenie

Oceniana monografia Habilitantki analizuje genezę, obowiązywanie i stosowanie Konstytucji Kwiecniowej z 1935 r., wypełniając lukę w badaniach nad tym aktem prawnym i jego wpływem na ustroj II Rzeczypospolitej. Przedstawia genezę Konstytucji Kwiecniowej na tle krytyki Konstytucji Marcowej, zamachu majowego oraz zmian politycznych wprowadzonych przez Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem. Omawia rolę Prezydenta jako organu determinującego specyfikę ustroju zaprojektowanego przez Konstytucję Kwiecniową, pozycję ustrojową, kompetencje i zasady funkcjonowania rządu,

izb ustawodawczych i pozostałych organów państwa, a także problemy związane z obywatelstwem oraz brak rozdziału poświęconego prawom jednostki. W monografii przedstawiono również funkcjonowanie Konstytucji Kwietniowej w czasie II wojny światowej i w okresie powojennym na emigracji. Publikacja prezentuje zatem względnie całościowe spojrzenie na znaczenie tego aktu prawnego oraz jego wpływ na polski system prawny i polityczny XX wieku.

Habilitationka słusznie zauważa w ocenianej monografii, iż brakuje w literaturze przedmiotu publikacji naukowej, która w sposób kompleksowy analizowałaby genezę Konstytucji Kwietniowej oraz praktykę jej stosowania (s. 12). Jak podkreśla Habilitationka, niechęć polskiej nauki prawa do tego aktu prawnego miała swoje uwarunkowania historyczne, polityczne i ideologiczne. W okresie powojennym wynikała ona głównie z jej oficjalnego odrzucenia przez władze PRL, które uznały ją za akt bezprawny, a rząd emigracyjny za nielegalny, wspierając narrację zerwania ciągłości państwowej. W polskiej nauce prawa dominował pogląd, zgodnie z którym Konstytucja Kwietniowa była autorytarna i nie stanowiła wartościowego wkładu w rozwój myśli konstytucyjnej, ponieważ odbiegała od demokratycznych tradycji parlamentaryzmu. Dodatkowo, kwestionowano legalność jej uchwalenia, co przyczyniło się do obniżenia jej rangi w badaniach nad historią prawa. Unikano także analizowania jej roli w zachowaniu ciągłości władz II Rzeczypospolitej na emigracji, bowiem teza o ciągłości władzy państwowej nie pasowała do narracji politycznej PRL. W efekcie w okresie powojennym Konstytucja Kwietniowa była znacznie rzadziej czyniona przedmiotem badań naukowych aniżeli Konstytucja Marcowa, a dopiero współcześnie zaczęto podejmować próby jej bardziej kompleksowej i obiektywnej oceny. Tak też odczytuję intencje Habilitationki, by właśnie Konstytucję Kwietniową uczynić przedmiotem swoich badań, a także by badaniami tymi objąć jej genezę, funkcjonowanie począwszy od okresu międzywojennego po okres drugiej wojny światowej i okres powojenny aż do odzyskania przez państwo polskie możliwości suwerennego decydowania o swoim losie.

Wybór problemu badawczego należy zatem uznać za trafny, a jego oryginalność za uzasadniającą podjęcie pogłębionych badań i prezentację ich wyników w monografii naukowej stanowiącej podstawę ubiegania się o stopień doktora habilitowanego.

1.2. Hipotezy badawcze i przyjęta metodologia

W ocenianej monografii autorstwa Habilitantki niestety zabrakło jednoznacznie sformułowanych hipotez badawczych, które determinowały proces badawczy zmierzający do ich potwierdzenia lub zaprzeczenia. W szczególności takich hipotez badawczych zabrakło we Wstępie, w którym powinny zostać sformułowane. W związku z tym odtworzenie przez recenzenta procesu badawczego Habilitantki w jego fazie wyjściowej i końcowej nie jest łatwym zadaniem. Choć nie ma wątpliwości, że monografia prezentuje wyniki badań przeprowadzonych w sposób zaplanowany i uporządkowany, co niewątpliwie potwierdza, że proces badawczy miał miejsc i pozwolił na uzyskanie tych wyników, to jednak brak jednoznacznie wysłowionych hipotez badawczych jest mankamentem tej pracy. Nie przekreśla on pozytywnej wartości ocenianej monografii w innych obszarach, jednak w niniejszej recenzji wymaga zaakcentowania.

Pozytywnie ocenić należy natomiast to, że w pracy sformułowano pytania badawcze, choć pojawiły się one dopiero w Zakończeniu. Bardziej zasadnym byłoby umieszczenie pytań badawczych we Wstępie lub pierwszych rozdziałach pracy. Niemniej jednak sam fakt ich sformułowania, a także podjęcia przez Habilitantkę próby udzielenia odpowiedzi na nie należy ocenić pozytywnie. Pytania te dotyczą głównie natury i konsekwencji wprowadzenia do polskiego porządku prawnego Konstytucji Kwietniowej i jej późniejszego obowiązywania i stosowania w ramach tego porządku (s. 361). Rozważania zawarte w Zakończeniu trafnie oddają poczynione przez Habilitantkę ustalenia.

Na pozytywną ocenę zasługuje również warstwa metodologiczna pracy. Habilitantka zastosowała w pracy metody badawcze typowe dla nauk prawnych, co opisała we Wstępie na s. 14-15. Jako wiodącą wskazała metodę formalno-dogmatyczną zastosowaną do analizy aktów prawnych. W dalszej kolejności wskazała na stosowanie w swoich badaniach metody, którą określiła jako empiryczną, a która była wykorzystywana do analizy materiałów i dokumentów, w tym z postępowania ustawodawczego, oraz orzecznictwa sądowego. Z kolei do badania ewolucji praktyki konstytucyjnej wykorzystowała metodę historyczno-prawną. Habilitantka wskazała również, że w badaniach stosowała jako jedną z metod badawczych hermeneutykę prawniczą, jednak wyjaśniła bardzo lakonicznie sposób jej wykorzystania (s. 15). W pracy brak również wyników badań osiągniętych przy zastosowaniu tej metody, a w każdym razie na takie wyniki Habilitantka wyraźnie w pracy nie wskazała.

Podsumowując, stwierdzić należy, że poza wątpliwościami związanymi z tą ostatnią metodą badawczą pozostałe metody badawcze wskazane przez Habilitantkę we Wstępie jej pracy zostały prawidłowo dobrane i poprawnie zastosowane. Są to metody typowe dla nauk prawnych. Mankamentem pracy jest brak jednoznacznie sformułowanych hipotez badawczych.

1.3. Konstrukcja pracy – uwagi ogólne

Poza Wstępem i Zakończeniem monografia Habilitantki obejmuje siedem rozdziałów merytorycznych logicznie skonstruowanych i ze sobą powiązanych.

Rozdział 1 zatytułowany *Geneza Konstytucji Kwiecniowej* prezentuje polityczno-społeczne tło towarzyszące przygotowaniu omawianej przez Habilitantkę ustawy zasadniczej, zdominowane przez krytykę Konstytucji Marcowej, zamach majowy oraz przyjęcie noweli sierpniowej. Następnie Habilitantka szczegółowo analizuje proces ustawodawczy, który doprowadził do przyjęcia Konstytucji Kwiecniowej, zgłaszane wówczas propozycje zmian, by ostatecznie przedstawić historię uchwalenia tego aktu prawnego oraz końcowe konkluzje.

Rozdział 2 pt. *Obowiązywanie Konstytucji Kwiecniowej i jej charakterystyka* prezentuje podstawowe założenia ideologiczne tego aktu prawnego oraz jego treść, w tym strukturę organów państwa, ich kompetencje oraz powiązania instytucjonalne. W tym rozdziale przedmiotem bliższej analizy Habilitantka uczyniła Prezydenta oraz Radę Ministrów. Zawartość merytoryczna tego rozdziału nie do końca zatem koresponduje z jego tytułem, bowiem Habilitantka w zasadzie nie rozważa problemów związanych z obowiązywaniem Konstytucji Kwiecniowej. Nie dokonuje również jej całościowej charakterystyki, tak jak sugerowałby tytuł, lecz omawia bardziej szczegółowo jedynie dwa organy, a mianowicie Prezydenta oraz rząd.

Rozdział 3 zatytułowany *Funkcjonowanie izb ustawodawczych w Konstytucji Kwiecniowej* poświęcony jest problematyce wyborów parlamentarnych oraz prezentacji poszczególnych funkcji izb ustawodawczych, w tym funkcji ustawodawczej, finansowej, kontrolnej i związanej z egzekwowaniem odpowiedzialności politycznej i konstytucyjnej rządu. Zabrakło w tym rozdziale wyjaśnienia typologii ich funkcji, w tym również odniesienia do typologii obecnie stosowanej. Można mieć wątpliwości co do zasadności

wyodrębnienia obok funkcji ustawodawczej prawa inicjatywy ustawodawczej, przy jednoczesnym braku wyodrębnienia funkcji ustrojodawczej.

Rozdział 4 o tytule: *Pozostałe organy państwa* dotyczy m.in. organów władzy sądowniczej, administracji państwowej i rządowej, organów samorządowych oraz Najwyższej Izby Kontroli. Rozdział ten ma wyraźnie sprawozdawczy charakter, obok analizy regulacji konstytucyjnej zawiera on również analizę relewantnych regulacji ustawowych, jednak w zasadzie nie uwzględnia on praktyki stosowania tych przepisów.

Z kolei rozdział 5 zatytułowany *Obywatele Rzeczypospolitej, ich obowiązki i prawa* omawia problem obywatelstwa „według nowej koncepcji państwa”. Autorka odnosi się w tym rozdziale również do problemu mniejszości ukraińskiej i niemieckiej w II RP. Dodatkowo omawia bliżej cztery wolności konstytucyjne jednostki, a mianowicie wolność gromadzenia się, wolność zrzeszania się, wolność nauki i nauczania oraz wolność religijną. Rozdział ten kończą rozważania na temat problemu zawieszenia swobód obywatelskich w czasie stanu zagrożenia.

Rozdział 6 zatytułowany *Obowiązywanie Konstytucji Kwietniowej podczas II wojny światowej* jest jedną z bardziej interesujących części pracy, w której wątki prawnicze przeplatają się z politologicznymi i socjologicznymi, choć tych ostatnich jest znacznie mniej. Habilitantka obok wydarzeń historycznych relewantnych dla tego okresu omawia w tym rozdziale m.in. spory Stanisława Mikołajczyka i Kazimierza Sosnkowskiego na tle politycznym czy oficjalne stanowisko Stanisława Mikołajczyka dotyczące obowiązywania Konstytucji Kwietniowej.

I w końcu ostatni rozdział monografii, tj. rozdział 7, nosi tytuł: *Stosowanie Konstytucji Kwietniowej po II wojnie światowej*. Rozważania są tu prowadzone z uwzględnieniem kolejnych prezydentur okresu powojennego na uchodźctwie, tj. prezydentur: Augusta Zaleskiego, Stanisława Ostrowskiego, Edwarda Raczyńskiego, Kazimierza Sabbata oraz Ryszarda Kaczorowskiego.

Praca zawiera również wykaz skrótów, a także obszerną bibliografię, w ramach której poszczególne pozycje literaturowe uporządkowane są wedle ich przedmiotu i innych kryteriów. Stąd też spis literatury został podzielony na kilka części, w tym literaturę przedwojenną i literaturę powojenną, ale również znajdujące się między nimi części zatytułowane „Pamiętniki i wspomnienia”, „Przemówienia i referaty” oraz „Projekty, raporty, wnioski i protokoły”. Literaturę uzupełniają „Źródła prawa”, „Orzecznictwo”, „Sprawozdania stenograficzne” i „Źródła internetowe”. Monografia

zawiera również indeks rzeczowy i indeks osobowy, co niewątpliwie ułatwia czytelnikowi korzystanie z niej.

Taką strukturę pracy generalnie należy uznać za poprawną, logiczną i przemyślaną. Treści w ramach poszczególnych rozdziałach są co do zasady logicznie rozlokowane, a same rozdziały poprawnie skonstruowane. Charakter porządkujący i podsumowujący rozważania mają również *Konkluzje* zamieszczane konsekwentnie na końcu każdego rozdziału.

1.4. Uwagi szczegółowe dotyczące zawartości merytorycznej pracy.

Olbrzymią zaletą monografii Habilitantki jest to, że nie ogranicza się ona tylko do analizy regulacji konstytucyjnej, ale również uwzględnia kontekst historyczny, polityczny i społeczny towarzyszący przygotowaniu, uchwaleniu i obowiązywaniu (stosowaniu) Konstytucji Kwietniowej. Habilitantka dokonała rzetelnej rekonstrukcji wydarzeń historycznych istotnych dla omawianych zagadnień, takich jak np. tych towarzyszących uchwaleniu Konstytucji Kwietniowej. W rozdziale 1 odtworzyła dyskusję nad projektem Konstytucji Kwietniowej, także zrelacjonowała przebieg ankiety konstytucyjnej i innych inicjatyw towarzyszących tej dyskusji. Równie szczegółowo kontekst społeczno-polityczny przedstawiała np. w rozdziale 3, prezentując funkcjonowanie parlamentu w latach poprzedzających wybuch drugiej wojny światowej. Rozważania te są oparte na literaturze historycznoprawnej i materiałach źródłowych. Habilitantka niejednokrotnie wyraża w nich również swoją ocenę opisywanych wydarzeń czy analizowanych rozwiązań prawnych.

Praktyka ustrojowa nie we wszystkich rozdziałach została jednakowo uwzględniona. W tym zakresie warto zwrócić uwagę na rozdział 4 traktujący o innych organach państwa niż Prezydent i Rada Ministrów, a konkretnie o Siłach Zbrojnych państwa, wymiarze sprawiedliwości, administracji państwowej i kontroli państwowej. Rozdział ten sprawozdawczo przedstawia relewantne regulacje prawne, tak szczebla konstytucyjnego, jak i ustawowego. Natomiast pomija praktykę działania tych organów, w niewielkim stopniu uzupełniając analizę przepisów o odwołania do literatury. Z pewnością większe uwzględnienie kontekstu funkcjonowania omawianych organów dałoby bardziej wyraźny obraz działania państwa pod rządami Konstytucji Kwietniowej.

Warto zauważyć, że zarówno tytuł ocenianej monografii Habilitantki, jak również tytuły jej rozdziałów zawierają dwa istotne z punktu widzenia teorii prawa pojęcia, a mianowicie pojęcie obowiązywania konstytucji i pojęcie stosowania konstytucji. Habilitantka nigdzie w pracy tych pojęć nie definiuje w sposób jednoznaczny, choć nie są to pojęcia jednolicie rozumiane w literaturze przedmiotu i orzecznictwie sądowym. W teorii prawa rozróżnia się różne typologie obowiązywania i stosowania prawa i nie do końca wiadomo, jak Habilitantka do tych typologii się odnosi.

Bliższa analiza przedstawionej wyżej struktury pracy również rodzi pewne wątpliwości. W ramach poszczególnych rozdziałów Habilitantka wprowadziła numerowane podrozdziały, które jednak nie do końca, moim zdaniem, mają logiczną strukturę. Choć niektóre z tych podrozdziałów w gruncie rzeczy stanowią rozwinięcie innych podrozdziałów wszystkie one usytuowane zostały na tym samym poziomie. Przykładowo w rozdziale 2 podrozdziałem ogólniejszym jest pkt 2.2. *Prezydent jako czynnik nadrzędny w państwie*, zaś pkt 2.3-2.7 traktujące o kompetencjach i uprawnieniach Prezydenta oraz jego aktach urzędowych mają charakter bardziej szczegółowy i powinny być podpunktami do wspomnianego pkt 2.2. Tymczasem w strukturze tego rozdziału zostały potraktowane jednakowo. Co więcej, w dalszej części rozdziału jest pkt. 2.8 *Rząd*, mający nadrzędny charakter nad kolejnymi punktami 2.9-2.13, które są bardziej szczegółowe, traktując o pozycji ustrojowej Prezesa Rady Ministrów, statusie prawnym ministrów, zakresie kompetencji Rady Ministrów czy odpowiedzialności tych organów. W strukturze tego rozdziału wszystkie te punkty zostały jednakowo potraktowane, bez zaznaczenia, że niektóre z nich stanowią rozwinięcie i uszczegółowienie materii zasygnalizowanej przez punkty bardziej ogólne. Tego rodzaju wątpliwości budzą również inne rozdziały pracy, w tym m.in. rozdział 3 traktujący o funkcjonowaniu izb ustawodawczych. Skoro w ramach tego rozdziału wyodrębniono podrozdział 3.6 zatytułowany „Funkcje izb ustawodawczych”, to kolejne podrozdziały opisujące te funkcje (pkt. 3.8, 3.9) powinny być raczej podpunktami tego podrozdziału w ramach jego struktury, a nie równorzędnymi podrozdziałami.

W rozdziale 5 Habilitantka dużą wagę przywiązuje do rozważań dotyczących obywatelstwa, jego nabycia i utraty oraz praw i obowiązków, które z tą instytucją wiązała Konstytucja Kwietniowa. Osobno analizuje ona problem mniejszości ukraińskiej i niemieckiej na terytorium ówczesnego państwa polskiego. W rozdziale tym ponownie jednak zabrakło nawiązań do praktyki stosowania Konstytucji Kwietniowej. Zwłaszcza w

rozważaniach dotyczących wybranych praw politycznych nie uwzględniono praktyki ich stosowania, w tym również relewantnego orzecznictwa sądowego. Z pewnością w sposób bardziej kompleksowy umożliwiłoby to przedstawienie treści normatywnej tych praw oraz ich wykładni sądowej. W publikacji traktującej o obowiązywaniu i stosowaniu aktu prawnego ten aspekt funkcjonowania porządku konstytucyjnego powinien zostać uwzględniony.

1.5. Wniosek końcowy

Mimo uwag krytycznych wyżej sformułowanych pozytywnie oceniam monografię Habilitantki, uznając, że może ona zostać uznana za publikację stanowiącą istotny wkład w rozwój dyscypliny Nauki prawne. Habilitantka podjęła ważny problem badawczy dotyczący genezy, obowiązywania i stosowania Konstytucji Kwietniowej, właściwie dobrała i wykorzystała dostępną literaturę oraz materiały źródłowe, w tym również z okresu międzywojennego, poddając je rzetelnej analizie naukowej i prezentując wyniki badań w sposób obiektywny i bezstronny. W swojej monografii Habilitantka starała się wykazać, że w rozwoju polskiego konstytucjonalizmu istotne znaczenie miała również Konstytucja Kwietniowa, choć była ona z różnych powodów dotychczas marginalizowana i deprecjonowana. Habilitantka dostrzega i opisuje mankamenty tego aktu prawnego, dokonuje obiektywnej oceny zawartych w nim rozwiązań. Wyrażane przez nią krytyczne poglądy są poparte stosowną argumentacją, która uwzględnia nie tylko kontekst prawny, ale również historyczny, polityczny i społeczny funkcjonowania Konstytucji Kwietniowej.

2. Ocena pozostałej aktywności naukowo-badawczej Habilitantki

Pozostałe osiągnięcia naukowe Habilitantki to przede wszystkim jej publikacje, które sytuują się w trzech obszarach tematycznych: pierwszy to prawo służby cywilnej, drugi – kontrola zgodności norm prawnych z konstytucją, a trzeci – wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela w prawie krajowym oraz europejskim.

Spośród tych trzech obszarów tematycznych szczególnie istotny z punktu widzenia niniejszej recenzji jest pierwszy obszar obejmujący problematykę służby cywilnej, bowiem Habilitantka w swoim autoreferacie wskazała jako jedno ze swoich osiągnięć naukowych cykl artykułów właśnie z tej tematyki. Na cykl ten składają się trzy artykuły

opublikowane przez nią przed uzyskaniem stopnia doktora nauk prawnych (w tym dwa opublikowane we współautorstwie) oraz trzy artykuły opublikowane po uzyskaniu tego stopnia. Artykuły te ukazały się na łamach uznanych czasopism prawniczych, takich jak Państwo i Prawo oraz Przegląd Prawa i Administracji. W publikacjach tych Habilitantka zajmowała się zarówno przybliżeniem i oceną nowych regulacji prawnych z zakresu służby publicznej, w tym nową ustawą o służbie publicznej oraz służbą publiczną po zmianach w 2015 r., ale również kwestiami bardziej szczegółowymi dotyczącymi odpowiedzialności odszkodowawczej funkcjonariusza publicznego oraz znaczenia aktu ślubowania w służbie cywilnej w kontekście nabycia praw i obowiązków przez urzędnika. Na ten element dorobku naukowego Habilitantki składają się również jej artykuły dotyczące służby cywilnej w II Rzeczypospolitej oraz wybranych zagadnień współczesnych wyzwań w procesie zarządzania zasobami ludzkimi w służbie cywilnej. Wszystkie te publikacje prezentują dobry poziom merytoryczny i warsztatowy, w tym zawierają rzetelną i obiektywną analizę. Dodać należy, że problematyce służby cywilnej Habilitantka poświęciła również swoją rozprawę doktorską, na bazie której wydała w 2014 r. nakładem Wydawnictwa Sejmowego wspomnianą już wcześniej monografię pt. *Kształtowanie się modelu ustrojowego służby cywilnej w Polsce*. W tym obszarze tematycznym sytuuje się również druga monografia Habilitantki wydana w 2020 r., która zatytułowana jest *Modele zatrudnienia a strategia zarządzania zasobami ludzkimi w służbie cywilnej*. Elementem jej dorobku naukowego w zakresie tej tematyki są również rozdziały w pracach zbiorowych, zarówno z okresu poprzedzającego nadanie Habilitantce stopnia doktora, jak również z okresu późniejszego, które wymienione zostały w autoreferacie i w wykazie jej publikacji naukowych.

Na dorobek naukowy Habilitantki składają się również przygotowane przez nią we współautorstwie z prof. Kazimierzem Działochą komentarze do art. 82 – art. 86 Konstytucji, które znalazły się w drugim (poprawionym i uzupełnionym) wydaniu pracy zbiorowej pt. *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, pod redakcją L. Garlickiego i M. Zubika. Jest to jeden z najbardziej znanych i najczęściej cytowanych komentarzy do Konstytucji RP, wydany nakładem Wydawnictwa Sejmowego. Komentowane przez Habilitantkę przepisy dotyczą problematyki konstytucyjnych obowiązków człowieka i obywatela. Problematyce praw i wolności jednostki w Konstytucji RP Habilitantka poświęciła również inne swoje prace, w tym m.in. te dotyczące roli aktów prawa miejscowego w dziedzinie regulacji praw i wolności jednostki w świetle orzecznictwa

sądowego, prawa do sądu w czasie pandemii COVID-19 czy dylematów konstytucyjnej regulacji obowiązków jednostki w Konstytucji RP. Wyrazem zainteresowań komparatystycznych Habilitantki jest jej praca dotycząca prawa do nauki i edukacji w konstytucjach Republiki Turcji i Rzeczypospolitej Polskiej. W zakresie zainteresowań badawczych Habilitantki pozostawało również orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i jego wpływ na polski porządek prawny. Tym kwestiom Habilitantka poświęciła prace prezentujące podejście Europejskiego Trybunału Praw Człowieka do takich zagadnień jak zgromadzenia spontaniczne, ograniczenia wolności wypowiedzi i wyrażania opinii oraz mowa nienawiści w stosunku do mniejszości rasowych, narodowych i etnicznych. Prace Habilitantki w omawianym obszarze tematycznym charakteryzują się bardzo dobrym poziomem merytorycznym i warsztatowym. Ukazały się one w renomowanych wydawnictwach, część z nich była przygotowana we współautorstwie z wybitnym konstytucjonalistą, jakim był prof. Kazimierz Działocha.

Ważnym elementem w dorobku naukowym Habilitantki są również prace z zakresu sądownictwa konstytucyjnego i kontroli konstytucyjności prawa. Habilitantka prezentowała wyniki swoich badań dotyczących początków sądownictwa konstytucyjnego w polskiej myśli prawniczej, kontroli zgodności prawa z konstytucją w projektach konstytucyjnych z okresu II Rzeczypospolitej, kontroli konstytucyjności prawa w pracach nad zmianą Konstytucji Marcowej w latach 1930-1935, czy kształtowania się modelu kontroli konstytucyjności prawa stanowionego w okresie II Rzeczypospolitej. Są to prace poświęcone genezie sądownictwa konstytucyjnego w Polsce oraz pierwszym dyskusjom na temat powołania do życia sądu konstytucyjnego, które miały miejsce w okresie międzywojennym. Prace te niewątpliwie wzbogacają naszą wiedzę w zakresie tej tematyki, stanowiąc wartościowy element literatury opisującej historię polskiego konstytucjonalizmu.

Nieliczne prace spoza wspomnianych wyżej trzech obszarów tematycznych wskazane przez Habilitantkę w jej autoreferacie i wykazie publikacji naukowych, w tym m.in. przygotowana we współautorstwie publikacja dotycząca budowy systemu zarządzania procesowego we współczesnych organizacjach, również są na dobrym poziomie naukowym i warsztatowym, wzbogacając jej dorobek naukowy o analizę bardziej aktualnych zagadnień. Habilitantka była również redaktorką naukowej pracy pt. *Prawo konstytucyjne na przestrzeni lat. Wybór publikacji Profesora Kazimierza Działochy* z

okazji Jubileuszu 85 urodzin i 60-lecia pracy naukowej, która ukazała się w 2018 r. nakładem Wydawnictwa Wyższej Szkoły Finansów i Zarządzania w Warszawie.

Warto wspomnieć również o trzech publikacjach anglojęzycznych Habilitantki, tj. rozdziale pt. *The development of civil service HR policy based on modern models of public administration: experience from Poland* w pracy zbiorowej pt. *Innovation Management and Sustainable Economic Development in the Era of Global Pandemic. Proceedings of the 38th International Business Information Management Association Conference (IBIMA)*, red. K.S. Soliman, Seville 2021 oraz rozdziale pt. *The right to participate in the assembly and association of persons employed in the public service on the basis of the case law of the European Court of Human Rights*, w pracy zbiorowej pt. *Human rights in the functioning of public administration. Prawa człowieka w funkcjonowaniu administracji publicznej*, red. F. Parente, B. Sitek, I. Florek, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi w Józefowie, Józefów 2018; a także artykule pt. *The right to education in Turkey and Poland. Comments on the constitution and the jurisprudence of the ECtHR*, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Osmaniye Korkut Ata University İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Journal of Economics and Administrative Sciences Cilt: 7, Sayı: 1, Haziran 2023, ss. 17-29 Vol: 7, Issue: 1, June 2023, pp. 17-29. Publikacje te w niewielkim stopniu umiędzynarodawiają dorobek naukowy Habilitantki, jednak należy docenić podjęty przez nią trud, by wyniki swoich badań udostępnić również anglojęzycznemu środowisku naukowemu.

Podsumowując, stwierdzić należy, że ilościowy i jakościowy dorobek naukowy Habilitantki odpowiada standardom, które stawiane są dorobkowi naukowemu kandydatów do stopnia doktora habilitowanego. Dotychczas publikowała ona w uznanych czasopismach i wydawnictwach, podejmowała do analizy istotne i aktualne problemy, niejednokrotnie dotyczące nowych regulacji prawnych. Jej prace naukowe wzbogaciły dorobek polskiej nauki prawa konstytucyjnego zwłaszcza w trzech wspomnianych wyżej obszarach tematycznych.

II. OCENA DOROBKU DYDAKTYCZNEGO, AKTYWNOŚCI ORGANIZACYJNEJ, WSPÓŁPRACY Z INSTYTUCJAMI NAUKOWYMI, WSPÓŁPRACY MIĘDZYNARODOWEJ ORAZ POZOSTAŁYCH OSIĄGNIĘĆ

Habilitantka odbyła dwa zagraniczne staże naukowo-dydaktyczne, a mianowicie w Osmaniye Korkut Ata Universitesi w Turcji w okresie od 1 lutego 2022 r. do 31 marca 2022

r. oraz w Uniwersytecie Aldo Moro w Bari w okresie od 1 września 2017 r. do 31 października 2017 r. W wykazie osiągnięć i autoreferacie przedstawiła przebieg tych staży oraz uzyskane osiągnięcia w postaci publikacji naukowych i wystąpień konferencyjnych. Choć były to krótkie pobyty badawcze, to jednak nie ma więc wątpliwości, że właściwie zostały przez Habilitantkę wykorzystane i umożliwiły jej wzbogacenie dorobku naukowego oraz jego umiędzynarodowienie.

Habilitantka uczestniczyła w projekcie badawczym pt. *Zasada konstytucjonalizmu w świetle badań praktyki wykonywania orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego* w ramach grantu Narodowego Centrum Badań i Rozwoju, kierowanego przez prof. Kazimierza Działoche, przy czym aktywność badawcza Habilitantki w tym zakresie miała miejsce kilkanaście lat temu. Doświadczenie projektowe Habilitantki nie jest więc duże. Wykazała ona jednak również udział w zespołach badawczych realizujących inne projekty, w tym zaangażowanie w Akademickie Centrum Badań nad Holokaustem i Ludobójstwem Akademii Ekonomiczno-Humanistycznej. Habilitantka wspomniała również, że pełniła funkcję eksperta w zakresie praw człowieka Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, jednak ten zakres jej aktywności jest niejasny i niedoprecyzowany w autoreferacie.

Habilitantka wśród swoich aktywności naukowych wskazała piętnaście referatów na różne tematy, głównie dotyczące wspomnianych wyżej trzech obszarów tematycznych, wygłoszonych na krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych. Pięciokrotnie brała ona również udział w komitetach organizacyjnych i naukowych konferencji krajowych i międzynarodowych, w tym m.in. była członkiem komitetu organizacyjnego IX International Conference on Human Rights „The Sustainability of Democracy and the Rule of Law”, Antalya, 14 June 2024, a także sekretarzem Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Ius publicum i ius privatum – efektywne państwo i ochrona praw jednostki w XXI wieku”, która odbyła się na Akademii Ekonomiczno-Humanistycznej w Warszawie w dniach 17-18 kwietnia 2024 r., oraz sekretarzem XVI Międzynarodowej Konferencji Naukowej Praw Człowieka „75 lat oddziaływania Rady Europy na kształtowanie europejskiej przestrzeni prawnej w obszarach demokracji, praworządności i ochrony praw człowieka”, która odbyła się w Sejmie w dniach 14-16 kwietnia 2024 r. Aktywność konferencyjną Habilitantki należy zatem uznać za wystarczającą i spełniającą wymagania stawiane osobom ubiegającym się o stopień doktora habilitowanego.

Habilitationka podała w swoim autoreferacie, że jest recenzentką kilku czasopism naukowych z zakresu prawa oraz była recenzentką wydawniczą jednej monografii naukowej.

Habilitationka nie wykazała nagród za działalność naukową ani członkostwa w organizacji naukowej czy stowarzyszeniu poza członkostwem w korporacjach prawniczych.

Z autoreferatu wynika, że Habilitationka ma osiągnięcia w zakresie aktywności dydaktycznych, organizacyjnych i popularyzatorskich. Od wielu lat prowadzi zajęcia dla studentów na Akademii Ekonomiczno-Humanistycznej w Warszawie. Była promotorem i recenzentem wielu prac licencjackich i magisterskich, a obecnie jest opiekunem I roku na kierunku prawo, administracja (od 2010) oraz opiekunem praktyk studenckich na kierunku administracja I i II stopnia tryb stacjonarny i niestacjonarny (od 2019 r.). Była członkiem zespołu oceniającego prace tematyczne uczniów liceów ogólnokształcących w projekcie Olimpiada Wiedzy o Polsce i Świecie Współczesnym organizowanym w 2021 r. przez Katedrę Prawa i Instytucji Unii Europejskiej na Wydziale Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych na Uniwersytecie Warszawskim.

Podsumowując, stwierdzić należy, że Habilitationka wykazuje się istotną aktywnością naukową w różnych obszarach wyżej wspomnianych, w tym ma wystarczające osiągnięcia dydaktyczne, projektowe, organizacyjne, popularyzatorskiej. Aktywności naukowe realizowała w więcej niż jednej uczelni, w tym odbyła dwa staże zagraniczne.

III. Konkluzje

Biorąc pod uwagę przedstawioną wyżej ocenę dorobku naukowego Habilitationki, w tym ocenę monografii wskazanej jako główne osiągnięcie naukowe oraz ocenę pozostałych publikacji naukowych, a także ocenę pozostałej aktywności naukowej, projektowej, dydaktycznej i popularyzatorskiej, stwierdzam, że spełnione zostały warunki do nadania dr Agnieszce Łukaszcuk-Walter stopnia doktora habilitowanego, o których to warunkach mowa w art. 219 ust. 1 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Monografia jej autorstwa pt. *Konstytucja Kwietniowa z 1935 r. Genezą – Obowiązki – Stosowanie* stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny Nauki prawne. Pozostała aktywność naukowa Habilitationki, w szczególności w postaci publikacji oraz wystąpień konferencyjnych spełnia wymagane standardy ilościowe i jakościowe. Habilitationka odbyła staże naukowe w zagranicznych ośrodkach badawczych, spełniając

tym samym wymóg wykazywania się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni lub instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej.

/Monika Florczak-Wątor/